

Egerészölyv – az év madara

A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) 1979-ben indította el „Az év madara” nevet viselő programját, amellyel egy-egy arra érdemes madárfaj megóvásának és fennmaradásának szükségességére kívánja felhívni a figyelmet. Az alap gondolat többek között az volt, hogy egy-egy ritka vagy érzékeny madárfaj megőrzésére tett erőfeszítésekre hívják fel az – akár teljesen laikusnak tekinthető – közönség figyelmét. Hamar kiderült, hogy a ritkaságok iránti fogékonyság (tekintve, hogy parlagi sast vagy kerecsensólymot az átlagember véletlenszerűen láthat csak, és akkor sem valószínű, hogy be tudja azt azonosítani) nem volt túl nagy, ezért fordult a program a közismert fajok felé, így volt már az év madárfaja – elsősre talán kissé meghökkentő módon – a mezei veréb, a füstifecske vagy az elmúlt évben a széncinege.

A 2012-es évben szintén egy közismert fajra, az egerészölyvre esett a választás. Leggyakoribb ragadozó-madarunk mintegy hússzezer páros hazai állománya állandó, amely a zord időszakban északról érkező példányokkal egészül ki. A tél során gyakran láthatók főutak menti fasorokban, jelzőkarokon, egyéb tereptárgyakon üldögélő példányai. Ezekre gyakran rámondja a kevésbé hozzáértő, hogy „nicsak, ott ül egy sas!”, miközben az ölyvek alig több mint egy méteres szárnyfesztávolságához képest a sasok másfélszer-kétszer akkorák, valamint eleve jóval természetesebbek.

Az említett üldögélés természetesen nem pusztán hiábavalóság: az ölyvek fő táplálékát jelentő rágcsálók (s ez egér helyett valójában inkább a mezei pocok) kifigyelése történik így, amelyekre ez a gyenge lábú vadász lesből ereszkedik, siklik vagy éppen a terület fölé emelkedve egyhelyben csapkodva les, madarásznyelven *szítál*. A gyenge lábúság említése nem véletlen: a ragadozó-madarak lábukkal szorítják, fojtják le a zsákmányt, a félelmetes megjelenést kölcsönző csőr „mindössze” a préda tépését, fogyasztható méretűvé aprítását hivatott szolgálni. Az egerészölyv lábainak mérete és szorítóereje csak a kismeszlők, ezen belül is legfőképp a kistrágyasálók elejtésére alkalmas, nagyobb és erőteljesebb zsákmányt gyakorlatilag nem is képes elejteni.

Az egerészölyv, számos más ragadozó-madár mellett mindössze alig 50 éve élvez törvény általi oltalmat (jelenleg a védett fajok közé tartozik, természetvédelmi értéke 10 ezer forint). A korábbi századokban – ahol csak tudták – üldözték és irtották a ragadozókat, így nem véletlen, hogy még az 1970-es években is inkább a hegyvidéki területek madarának számítottak az ölyvek. Az elmúlt évtizedekben a védelem és a mezőgazdasági területek szerkezetének átalakulása, valamint a korábbi fásítások eredmé-

nyeképpen az egerészölyv megtelepedhetett az alföldi fasorokban, erdőfoltokban is, jelentősen megnövelve ezzel a korábbi technokrata irányok által elmosott vagy sajnálatos módon fel nem ismert biológiai védekezőképességet. Bár ma már túlhaladott egy-egy faj káros vagy hasznos voltáról megemlékezni, nem vitatható, hogy egy egerészölyv milyen hatékonysággal „tartja kordában” egy adott terület rágcsáló-állományát.

Ugyanakkor jelentős hóborítottság vagy más korlátozó hatás esetén az ölyvek előszeretettel rájárnak elpusztult állatok tetemeire, azaz a dögevés nem áll messze tőlük. Sajnálatos módon ezáltal az elmúlt évtizedben elharapódzott illegális mérgezések (melyekkel gyaníthatóan elsősorban inkább a rókkák számát kívánják apasztani egyesek) célkeresztjébe került a faj, eddig közel ezer esetben találtak mérgeztől elpusztult vagy lebénult egerészölyveket!

A mérgezéses esetek mellett nagyságrendekkel több ölyv pusztul el a középvesztűségű vezetékcsatlakozások oszlopai-

Egerészölyv (Kókay Szabolcs grafikája)

nak nem megfelelő kialakítása miatt. A madarak szempontjából megfelelőnek tűnő kiülöpontot jelentő oszlopfej halálos veszedelem: egy ragadozó-madár nagy szárnyfesztávja révén könnyen hidat képez a magasabb és az alacsonyabb elektromos potenciálú helyek között, ezáltal zárlat keletkezik, így a jelentős feszültségű áram átszalad a madár testén. Ez legtöbbször azonnali pusztulást okoz, ám ha mégsem, akkor a madár súlyos égési sérülésekkel zuhan a földre. További probléma, hogy a veszélyes helyek elérése ennek okán az amúgy intelligens fajok számára sem tanulható és örökíthető.

A MME közel három évtizede dolgozik – az áramszolgáltató vállalatokkal és a környezetvédelemért felelős minisztériumokkal, illetve azok területi szerveivel karöltve – a közép- és nagyfeszültségű oszlopok madárbarát átalakításán (ez elsősorban az oszlopfejek megfelelő kialakítását és szigetelését jelenti). Eddig a hazai hálózat mintegy ötödét sikerült madárbaráttá alakítani.

Az egerészölyv gyakorlatilag a legfontosabb fészeképítő ragadozómadár-faj Magyarországon. Bár egy jól bejáratott fészket több évig is használ a pár, emellett váltófészket is „üzemeltetnek” (mondjuk úgy, hogy baj esetére, ha mégis költözni kellene). Ezeket az amúgy használaton kívüli fészkek létfontosságúak olyan saját fészket nem építő, fokozottan védett természeti értékeinknek, mint a kerecsensólyom, a kékvércse vagy az éjszakai vadászok közül az uhu és az uráli bagoly.

További információk a fajról és a madárvédelem gyakorlati lehetőségeiről a www.mme.hu oldalon találhatóak.

Selmeczi Kovács Ádám

II. Rákóczi Ferencre emlékeztek Szegeden

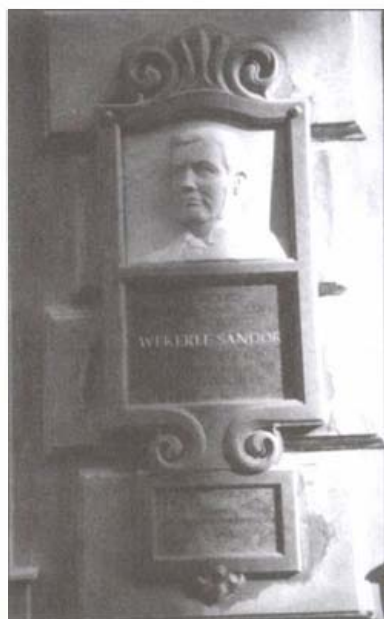
A tavalyi évben a Rákóczi-hagyományoknak hármas évfordulója volt. Kétezer-tizenegyben volt ugyanis II. Rákóczi Ferenc fejedelem születésének 335., az általa vezetett nyolcéves szabadságháború lezárulásának 300., hamvai hazatérésének (az akkor még Magyarországhoz tartozó Kassán való elhelyezésének) 105. évfordulója. Az év folyamán ennek jegyében országsszerte számos megemlékezés, ünnepélyes koszorúzás, tudományos tanácskozás zajlott. Ezek sorába illeszkedett a december elsején Szegeden tartott konferencia is. A rendezvényt a Rákóczi Szövetség szegedi csoportja helyi civil szervezetekkel (Bálint Sándor Szellemi Örökségéért Alapítvány, Ótágú Sip Kulturális Egyesület, Jobb Szegedért Egyesület) együttműködve szervezte. A Magyar Tudományos Akadémia Szegedi Akadémiai Bizottságának székházában 2011. december 1-jén tartott konferencián a történelmi előadások mellett korabeli történelmi forrásszövegekből, valamint a kuruc dallamvilágból is hallhattak a résztvevők Fábri Géza kobozművész és a szegedi Dugonics András Piarista Gimnázium Károlyi Attila igazgatóhelyettes által vezetett diákjainak jóvoltából. A rendezvényen Haág Zalán önkormányzati képviselő, a Rákóczi Szövetség szegedi elnöke mondott köszöntő beszédet.

A konferencián Bagyi Zoltán Péter (főlevéltáros, Csongrád Megyei Levéltár) a kurucokkal szemben álló császári- királyi haderő tizenhetedik századi kialakulásáról és tizennyolcadik század eleji szerveződéséről tartott előadást. Vatai Gábor (doktorandusz, Szegedi Tudományegyetem) a Rákóczi-szabadságharc külpolitikájának eddigi kutatástörténetét ismertette alaposan, míg Kohári Nándor (doktorandusz, Eötvös Loránd Tudományegyetem) az 1700-as évek elejének európai hatalmi egyensúlyában helyezte el a szabadságharcot. Marjanucz László (tanszékvezető egyetemi docens, Szegedi Tudományegyetem) az 1711. április 30-án kötött szatmári béke létrejöttének körülményeit és hatástörténetét ismertette, kiemelve, hogy abban a magyar rendnek méltányos kompromisszumot kötöttek a Habsburg uralkodóval, III. Károlyal. Kis Domokos Dániel (tudományos munkatárs, Országos Széchényi Könyvtár) a számozott Rákóczi franciaországi tartózkodásának világát idézte meg, bemutatva kapcsolatát a kor párizsi politikai és társadalmi elitjével. Korreferátumot tartott még Bogoly József Ágoston (irodalomtörténész, Makó) és Miklós Péter (történész-muzeológus, Móra Ferenc Múzeum), akik Thaly Kálmán kuruc kori balladatudatásainak eredményeiről és ellentmondásairól, valamint azok Szeged környéki párhuzamairól szóltak.

A résztvevők az előadások után megkoszorúzták II. Rákóczi Ferenc lovasszobrát – ifj. Vastagh György alkotása (1912) – az Aradi vértanúk terén, valamint a rodostói száműzöttek krónikása, a 250. éve, 1761. október 2-án elhunyt Mikes Kelemen Berán Lajos által megformázott (1930) domborművét a szegedi Nemzeti Emlékesarnokban.

Miklós Péter

Wekerle Sándor emléktáblája Székesfehérváron

Az emléktábla a Ciszterci Gimnázium régi épületén (Lukács László felvétele)

lyában minden tanévben az első között végzett. Szépirodalmi kísérleteit a főgimnázium önképzőkörében pallérozták. 1866-ban a székesfehérvári Vörösmarty-szobor leleplezésekor ő mondta el diáktársa, Endrődi-Kupritz Sándor versét a költő emlékére (*Vörösmarty Mihály szelleméhez*). Szavalatáért VII. osztályos tanulóként ő nyerte el az önképzőkörben a Rozgonyi György főbíró által adományozott egy császári aranyat. Az önképzőkörben elfogadott *Pipámhoz* című verse a Budapesti Hírlapban, *Ha bort iszom...* című, Anakreón görög eredetijéből fordított dala a Szemelvények a székes-fehérvári főtanodai önképzőkör irodalmi kísérleteiből (1867) című kiadványban jelent meg. Az önképzőkör elnöke, ahogy azt a *Zircz-Ciszterci Rend Székesfehérvári Nagy Gimnasiunának az 1866/67. tanév végén kiadott Értesítvényéből* megtudjuk, Wekerle magyar nyelv- és irodalomtanára volt: „*A kör gyűlései hetenként egyszer nt. Mészáros Amand a magyar irodalom VIII. osztályi buzgó tanárának elnöklété mellett tartattak.*” Ugyanitt arról is olvashatunk, hogy Wekerle előszállási osztálytársa, Schmidt József, a későbbi államtitkár is eredményesen szerepelt az önképzőkörben: „*Nt. Mészáros Amand tanár úr egy db. cs. aranyat tűzött ki a legjobb erkölcsi beszély írójának. Bíráló a díjt »Az örült« című műnek ítélte. Szerzője Schmidt József VIII. oszt. tanuló. [...] Az önképzőkör díját, 5 frtot, mely történelmi műre volt ez évben kitűzve, Schmidt József VIII. oszt. tanuló nyerte el: »A zsidók a keresztes háborúk alatt« történelmi vázlatával.*” Megtudjuk az *Értesítvény* lapjairól, hogy Wekerle Sándor VIII. osztályos tanuló két könyvet ajándékozott a „tanuló ifjuság könyvtarának”, amely 1867-ben már több mint háromezer kötetet számlált. Végül az *Értesítvény* közölte „*azon ifjak névjegyzékét, kik a helybeli főgymnasiumban a folyó [1866/67.] tanévben érettségi vizsgálatot tettek.*” Közülük „*kitünőleg érett*” Wekerle és Schmidt, mindketten a jogtudományokat választották „*tanszakjuknak*”. Wekerle korábban orvosnak készült, de tanára, Vajda Ödön megjósolta: miniszter lesz belőle, és rábeszélte szüleit, hogy a jogi karra küldjék.

A trónörökösi műben (Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képben) Wekerle Sándor írt Fejér megyéről. Az első, még német nyelven megjelenő magyarországi néprajzi folyóiratban (Ethnologische Mitteilungen aus Ungarn IV. 1896) találjuk egy másik néprajzi írását, a Fejér megyei magyar lakodalmi szokásokról.

A 2011-es Wekerle Sándor Emlékévből szülővárosa, Mór egész alakos szoborral, iskolavárosa, Székesfehérvár pedig domborművel adózott a háromszoros miniszterelnök és pénzügyminiszter emlékének. Székesfehérváron a Ciszterci Gimnázium régi épületén (Oskola u. 7.) 2011. november 15-én Csurgai Horváth József, a Székesfehérvár Városi Levéltár igazgatója, Törő Gábor, a Wekerle Sándor Emlékbizottság elnöke, dr. Cser-Palkovics András polgármester, a Ciszterci Szent István Gimnázium diákjai és a Székesfehérvári Ifjúsági Fúvószenekar közreműködésével, számos öregdiák jelenlétében avatták fel Wekerle Sándor emléktábláját, Máthé Krisztián szobrászművész alkotását. A dombormű carrarai márványból, az emléktábla hazai vörös márványból készült. Felirata: ITT VÉGEZTE GIMNÁZIUMI / TANULMÁNYAIT / 1859–1867 KÖZÖTT / WEKERLE SÁNDOR / MAGYARORSZÁG ELSŐ / POLGÁRI SZÁRMAZÁSÚ / MINISZTERELNÖKE / ÁLLÍTTATTA / SZÉKESFEHÉRVÁR ÖNKORMÁNYZATA / 2011. Wekerle Sándor emlékdomborműve a Fehérvári Panteon részeként, Reguly Antal, a finnugor nyelvrokonaink kutatója, Semmelweis Ignác és Romhányi György orvosprofesszorok emléktábláival került egy sorba. Utóbbiak szintén az iskola jeles diákjai voltak.

Wekerle Sándorról tudnunk kell, hogy nem csak a pénzügyben, a közgazdaságtanban és az államvezetésben volt tehetséges. Tudását, műveltségét a székesfehérvári nyolcosztályos gimnáziumban gyarapította, ahol mindvégig „*kitüntetéssel első rendű*”, kitűnő vagy jeles eredményt ért el. Osztá-

Wekerlécék 1859-ben 68-an kezdték meg gimnáziumi tanulmányaikat. Az osztálylétszám 1864-re, ötödikre 55-re csökkent. Végül 1867-ben 30-an érettségiztek. Negyven év múltán újra olvashatunk erről a híres osztályról a Zalai Mihály igazgató által az 1907–8-as iskolai évről közzétett Értesítőben: „A tanuló évek lemultak a tanítványokról is, meg is öregedtek, de Vajda Ödönt ép úgy szeretik, mint ifju korukban. Ennek fényes bizonyítéka a mult évi (1907) július 4-iki negyven éves iskolatársi találkozó, a midőn Vajda Ödönnek 40 év előtti tanítványai, akik 1867-ben tettek érettségit, Székesfehérvárott összegyűltek és e találkozóra Vajda Ödön zirci apátot, Gebaur Izidor akkor hercegfalvi és Mészáros Amand előszállási plébánosokat is meghívták, hogy volt tanáraik iránt érzett tiszteletüket, szeretetüket és hálájukat kifejezzék, s egymás látásának örülve viszont lássák azt a tanintézetet, amelyhez ifjuságuk boldog emlékei fűződnek. E találkozón tizenketten jelentek meg: Babics János győri egyházmegyei esp. plébános, Babóth Sopron m.; Koller István, Alsórajkon (Zala m.) földbirtokos (a találkozó rendezője); Lovák Ede nyug. eljárásbíró Budapest; Dr. Löke Mór járásorvos Tapolca (Zala m.); Perényi Sándor magyar államvasúti főmérnök Budapest; Dr. Pollák József, Devecseri járásorvos; Ramsperger János Szaár, plébános; Rosos István, Murakeresztur, apát-plébános; Dr. Sándorfi Ignác Veszprém városa árvaszéki ülnöke, Veszprém; Schmidt József dr. nyug. államtitkár Budapest; Wekerle Sándor dr. miniszterelnök Budapest; Wetzel Gyula dr. a szabadalmi bíróság elnöke Budapest.”

Wekerle Sándor székesfehérvári alma materéhez való ragaszkodásának dokumentuma az a fénykép, amely 40 éves érettségi találkozójukon, 1907-ben készült a gimnázium, illetve a rendház udvarán. Wekerle ekkor második miniszterelnökségét töltötte, melynek során a pénzügyminiszteri teendőket is ellátta. Pénzügyminiszterként is második ciklusában dolgozott. A jól megkomponált képen az első sorban ülnek az előkelőségek: a ráirt nevek szerint középen Vajda Ödön zirci apát, aki a gimnáziumban Wekerle tanára volt. Balján Wekerle Sándor, jobbán Schmidt József államtitkár. Wekerlétől balra Gebaur Izidor ciszterci tanár, Rosos István veszprémi kanonok, Schmidtől jobbra Pödör fehérvári kanonok, Mészáros Amand ciszterci tanár. Mögöttük két sorban nyolc öregdiák áll, közülük egy papi, hét polgári személy.

Wekerle Sándor 40 éves érettségi találkozóján Székesfehérváron, 1907-ben a rendház udvarán készült fénykép

A fényképen látható tanáraik közül Vajda Ödöntől történelmet, latint, görög nyelv- és irodalmat tanultak. Hatásáról írta Zalai Mihály igazgató az 1907-8-as Értesítőben: „*Szaktárgyainak alapos ismerete mellett kitűnő előadó is. A legnagyobb hatást történelmi előadásaival ért el. Hallgatói egész lélekkel csüngtek ajkán az iskola falán belül és kívül egyaránt. Szájhagyományként maradt fenn ugyanis, hogy nyári meleg délutánokon az Iskola és Sas-utca sarkán összeverődött csoportok szinte áhítatosan esendben és figyelemmel hallgatták Vajdának – nyitott ablak s csak leeresztett függöny mellett a VIII. osztályban tartott lelkes történelmi előadását. Lélekben felmagasztosulva tértek bizonyára tűzhelyükhöz, alig várva a legközelebbi alkalmat. Amiért az egyszerű szerzetes tanár lelkesedett s amire tanítványait buzdította, teljesült. A nemzet visszaszerezte alkotmányos szabadságát, sőt a magyar alkotmány főöréül, a nemzeti kincsek gyarapítójául, Magyarország kormányelnökéül a bizalom az egykori székesfehérvári tanár székesfehérvári tanítványát Wekerle Sándort szemelte ki. Szerencsés és boldog az a tanár, aki ilyen tanítványt láthat aranymiséje alkalmával! ... Tanítványai, mikor keze alól kikerültek, magukkal vitték nemcsak jó emlékét, hanem elveit is: a kötelességteljesítés tudatát és a munka szeretetét.*” A negyvenéves érettségi találkozónál készült fényképen Vajda Ödön zirci apátként látható. Wekerleék érettségijét követően csak egy tanévet töltött Székesfehérváron: 1868-ban az előszállási ciszterci birtokra helyezték, ahol előbb segéd-jószágkormányzóként, majd jószágkormányzóként dolgozott, 1891-től zirci apát. Gebaur Izidor német-, Mészáros Amand magyar nyelv- és irodalomtanárunk volt. A fénykép készítése idején Gebaur hercegfalvi- (ma Mezőfalva), Mészáros előszállási ciszterci plébános.

Osztálytársukat, a felsőörsi (Zala m.) Rosos Istvánt veszprémi kanonikként tüntetik fel a fényképen. Szolgálati helye Murakeresztúr (Zala m.), ahol apátplébános. A gimnázium 1867-es Értesítője szerint Wekerle érettségiző osztályából továbbtanulás céljából öten választották a hittudományokat. Közülük a negyvenéves érettségi találkozón három papi személy jelent meg: Babics János, Ramsperger János és Rosos István. A fényképen Schmidt József és Mészáros Amand között fekete reverendában ülő pap nem lehet Pödör fehérvári kanonok, ugyanis ilyen nevű osztálytársuk nem volt és a Székesfehérvári Egyházmegyében nem volt Pödör kanonok. Nevét, személyét nem tartja számon Forintos Attila adattára a Székesfehérvári Székeskáptalan 1777–2004 közötti tagjai sorában (Székesfehérvár, 2005.). Esetében a fényképre kézzel neveket, rangokat író személy bizonytalanságát jelzi, hogy keresztnevét sem tudta feltüntetni. Székesfehérvári egyházmegye volt Pödör István rácalmási plébános, alesperes, de ő Wekerleéknél egy generációval idősebb, 1832-ben született, 1859-ben már káplán Ráckevén. Fényképe megtalálható Székesfehérváron a Püspöki és Székeskáptalani Levéltárban őrzött, Koller János apát, adonyi esperesplébános aranymiséje alkalmából 1891-ben készült albumban, nem azonos az 1907-es fotónkon látható arccal. Nem volt fehérvári kanonok, és 1904-ben elhunyt. A fényképen Pödörként feltüntetett személy valószínűleg Babics János győri egyházmegyei, babóti esperesplébános. A második, álló sor bal oldali első személye osztálytársuk, Ramsperger János, szári plébános lehet, aki Budakesziből került a székesfehérvári Ciszterci Gimnáziumba. Jékelfalussy Vince püspök 1871-ben szentelte pappá. Egész életében német községekben teljesített szolgálatot: törökbalinti és zsámbéki káplánkodást követően 1882–1913 között szári plébános volt.

Wekerle Sándor fehérvári kosztos diákként együtt lakott osztálytársával, Schmidt Józseffel (1848–1928), akihez életre szóló barátság fűzte. Kvártélyukon esténként nagy buzgalommal olvasták Horváth Mihály többkötetes könyvét a magyarok történetéről. Schmidt jogi tanulmányok után előbb Pesten ügyvéd, majd a gróf Pálffy-család birtokainak jószágkormányzója lett. Ő volt Wekerle esküvői tanúja, később a miniszterelnök pusztadánzentmiklósi birtokán – baráti alapon – gazdasági tanácsadója. Szépen haladt fölfelé a köztisztviselői ranglétrán: 1888-tól a pénzügyminisztériumban titkár, 1889-től miniszteri osztálytanácsosi rangban az elnöki osztály vezetője, 1891–97 között a földművelésügyi-, majd a kereskedelemügyi minisztériumban miniszteri tanácsos, 1896-ban a millenniumi kiállítás igazgatója. Utóbbi minőségében a kiállítás katalógusában, ahol fényképét is közölték, a páratlan szépségű, történelmi nevezetességű kiállítás egyik megteremtőjeként ünnepezték. 1897-től a szabadalmi hivatal elnöke, 1899-től a kereskedelemügyi minisztérium politikai államtitkára, 1899–1906 között Besztercebánya országgyűlési képviselője volt.

A fénykép eredetije a Veszprém Megyei Levéltárban, a Ciszterci Rend Zirci Apátságának iratai között található, VeML XII. 2. h. Fényképgyűjtemény II/15,2. jelzet alatt. E jeles iskolatörténeti dokumentumot Berta Annamária a székesfehérvári Ciszterci Szent István Gimnázium történelem-latin szakos tanárnője bocsátotta rendelkezésemre, amiért köszönettel tartozom.

Lukács László

Elfelejtett Tornyai-festmény Hódmezővásárhelyen

Tornyai János 1894 és 1897 között majd három évig tanult Párisban a Julian Akadémián, szülővárosa segítségével, illetve állami ösztöndíjjal. Hódmezővásárhely tanácsa évi négyszáz forint tanulmányi segélyt szavazott meg, de a pénzt bizalmatlanul, fukaron, késve csöpögtette, bizonyítványt kérve, hogy tanul, hogy tényleg ott tanul és tényleg jól tanul. (Jellemző, hogy amikor maga Munkácsy Mihály írt ajánlást a városnak, nyújtsanak támogatást a festő Rákóczi Rodostóban című tervezett nagy vászna elkészítéséhez, a város az ezredévi kiállításon Tornyai festménye helyett remekbe készült rendőrsizmákkal szerepelt.)¹

A 25 éves fiatalember koldusszegényen, de mohó tudásvágygal érkezett Párisba 1894 májusában. A fiatal művésznövendék odaadón, kitartóan tanult, dolgozott, de megmaradt vásárhelyinek is. Rajzolt, sőt humoros verset írt barátja, támogatója, Vetró Lajos Endre Karikás című éleclapjába,² levelezett földéaki menyasszonyával, vásárhelyi barátaival, de a tanáccsal, a polgármesterrel is. Augusztus 23-án a következőket írta Baksa Lajos polgármesternek: „...ezen elmúlt három hónapot itt, eddig úgy töltöttem, ahogy előre terveztem [...] tanulmányoztam a louvre-i s luxemburg-i múzeumokat, a városháza gyönyörű képeit, a versailles-i s a Pantheonban levő képtárat. A két Szalonba, míg nyitva volt, eljártam hetenkint kétszer [...] hogy milyen lelki gyönyörűséggel bámulom itt a művészetek remekét, azt leírni nem tudom [...] Koplalásom mellett is nagyon boldognak érzem magamat Párisban [...] bár számításom szerint 400 forint fél évig elég csak – mindenestre itt maradok legalább két évig. Most már francia beszéddel, majd csak akad valami mellékkéret [...] Kérem tekintetes Polgármester Urat, méltóztassék kieszközölni, hogy a Nagy András János-féle arcképet énevem festesse a Ref. Egyház [...] Erre már Szeremlei urat is megkértem.”³

Nagy András János parasztgazda (1812–1890) jobbagysorból kiemelkedve élete végére tekintélyes vagyont szerzett. Szinte legendás alakját az akkor Szegeden újságíró Mikszáth Kálmán is megörökítette, amikor az egyszerű parasztember nem mindennapi gesztussal, saját költségén közkutató fúratott városának. A gyermektelen gazda végrendeletében egyházáról is gondoskodott, 187 hold földet hagyományozva rá.⁴

A református egyházközség, Szeremlei Sámuel elnök-lelkész nagylelkű jötevője emlékének áldozva, meg akarta festetni a város és az egyház akkor négy éve eltávozott nagy mecénása egészalakos képét. Barátai és a polgármester ajánlására Tornyai – akinek e munka nemcsak pénzkereset lett volna, hanem kapocs is, ami szülővárosához fűzte – valóban megkapta a megbízást, amit 280 forintért vállalt. Miután megérkezett a modell fényképe s a megfelelő ruhák, szeptember végén hozzá is fogott a képhez, s egy jó hónap alatt – november elejére – el is készült a hatalmas portré. Szeptember 25-én már a munka részletről ír Szeremleinek:⁵

„Nagytisztelű Úr!

Becsés levelére – több ok miatt – csak most válaszolhatok. A kép nagysága (az u.n. vak rájáé) 13 – 221. kedvemre való, díszes keret kerülne itt 262 francba. Láda hozzá körülbelül 45 fr. A vasúton vám 20 fr. Szállítási díj

Tornyai János elfelejtett festménye
(Köszegfalvi Ferenc felvétele)

¹ Bodnár Éva: Tornyai János (1869–1936). Bp., 1986.

² Köszegfalvi Ferenc: Mosolygó Tornyai. Csongrád Megyei Hírlap vásárhelyi kiadása, 1976. aug. 29. szept. 5. 8.

³ Tornyai János levele dr. Baksa Lajos polgármesterhez 1894. aug. 23-án. A Csongrád Megyei Állami Levéltár hódmezővásárhelyi fióklevéltárában II. 3546 sz. 5379/94.

⁴ Kárász József: Nagy András János. Hódmezővásárhelyi életrajzi lexikon. Hódmezővásárhely, 2002. 150–151.

⁵ A Tornyai János Múzeum helytörténeti gyűjteményében VIII/70. 1. 1.

körülbelül 40 franc. Egyszóval 200 frt. ba kerülne az egész dolog. Úgy hiszem Magyarországon is kerülne ennyibe s ilyen szép aligha lenne, mert ez az én általam ajánlott olyan, hogy bátran rámondhatom Petőfi szavaival, hogy olyat »még nem pipázott magyar ember!« Nehéz babérlevelek a négy sarkán s a négy oldal közepén fényes szalaggal átkötte.

Igen szeretném, ha itt rendelhetném meg a képhez való keretet. A képet sem kellene összegöngyölnöm (összegöngyölve legtöbbször összeragad, különösen, ha – mint ez esetben – a festék nem száradhat ki teljesen) meg befejezni is sokkal jobb keretben.

Mivel a megfestésre csak egy hónapi idő van, s ennyi a keret elkészítésére is szükséges, kérem Nagytiszteletű Urat, hogy levelemre lehetőleg postafordultával válaszolni kegyeskedjék.

Elsietett írásomért bocsánatot kérve vagyok

Nagytiszteletű Úrnak

Őszinte tisztelője

Tornyai János

Paris. 894. sept. 25. 41. Boulevard Saint-Michel”

Az egyház valószínűleg takarékosági megfontolásból nem járult hozzá, hogy a festő Párisban szerezhesse be a neki leginkább megfelelő keretet. Így Tornyai néhány hét múlva összegöngyölve lett kénytelen az óriási képet postára adni, pedig ennek veszélyeire, mint láttuk, előre fölhívta az egyházközség figyelmét. Mint következő leveléből kitűnik azt is előírták a festő számára – aki szobavilágításban akarta ábrázolni –, hogy szabadtéren fesse meg a modellt, mögötte föltüntetve a kutat és a templomot, egy egész életképet. A kutat, melyet fúratott, s a templom évszázados, méltóságteljes épületét.

„Nagytiszteletű Úr!⁶

Igen sajnálom, hogy az általam javasolt keretről le kell mondanunk. Annyival inkább sajnálom pedig, mert azt hiszem, hogy ha itt nem lehet ilyen nagyságú képhez illő keretet kapni 50 Frt-ért, úgy Vásárhelyen még úgy se. Az olyan u.n. „handlé-rámák”, a melyeneket Donáthy vagy Szabó K. 3-4 hó alatt (!) szállítanak, csak rontanak a kép hatásán és az ember jó ízlésén. Am a dolog csak félig tartozik rám s azon – jelen soraimmal aligha változtathatok!

Leghelyesebbnek gondolnám még, ha valami helybeli, ügyes asztalossal csináltatnának jó széles, a fal színétől – a melyre a kép jön – meglehetősen elütő, keményfa keretet. S abba lehetne kevés arany csíkot beilleszteni. Szélessége legalábbis 30, vagy 35 cm lenne. Ehhez már is hozzá lehetne fogni, a kép pontos méretét már megírtam volt, csak azt kérném, hogy a képből ne takarjon a keret többet, mint egy-egy oldalán 1-1, vagy 1 1/2 -1 cm-t. A ruhadarabokat épségben megkaptam, kár hogy hiányzik a – csizma.

Arra nézve pedig, hogy helyesnek tartom-e a képnek a megrendelt módon való festését? csak azt felelhetem, hogy föltehettem rólam Nagytiszteletű Úr, hogy a mint javasoltam, azt alapos meggondolás s több okok tekintetbe vétele után tettem. Viszont nekem is föl kellett tennem, hogy Nagytiszteletű Úr, vagy a bizottság ugyanily alapos meggondolás után rendelték éppen ellenkező módon. Így – helyességén vagy nem helyességén egy perczig sem tünődve – nekiálltam és úgy komponáltam.

Szobavilágításban festeni előnyösebb lett volna azért, mert ez már nagyos is megszokott, szinte convensionalis! – meg a sötét háttérből s ruhából a világos arc erősen kiválik. Míg így, szabadban, az arcot is alá kell rendelni az egész hangulatnak. Pl. az ég világossága mellett még az egészen fehér haj is sötétnek látszik kissé. Különben lehet mindenféle módon s világításban gyönyörűen pingálni, csak – tudni kell!

Festői szempontból így, »pleinair« határozottan sokkal érdekesebb.

Mindeddig – jól emlékeztvén vásárhelyi beszélgetésünkre – pénzt nem kértem, most azonban szeretném, ha küldhetné Nagytiszteletű Úr vagy 50 forintot.

A kép ugyanis körül belől kész s november 10-én szeretném küldeni. A mi kevés fölösleges pénzem volt, azt a vászonba s festékbe befektettem, s most már nincs annyi, hogy a költséges becsomagolást s szállítást fizethessem. Meg szeretném a már említett, otthon készítenő kerethez szükséges aranycsíkot itt magam megvenni s a vászonnal együtt küldeni.

Ilyen módon, különösen ha van ekléziáinknak asztalosa, 40-50 frt-ből, azt hiszem, igen szép keretet lehet összeütni.

⁶ Tornyai János Múzeum helytörténeti gyűjteményében VI/86. 1. 2.

Elsietett írásomért bocsánatot kérve s további rendelkezéseit várva vagyok
Nagytisztelető Úrnak
Őszinte tisztelője
Tornyai János
Paris. 894. okt. 28.
41. Boulevard Saint-Michel.”

A festő, később más megrendelőjének is kifejtette, amit már itt szerényen, de öntudatosan leírt, hogy művészeti kérdésekben nem szabad hozzá nem értő hivatalnokoknak, ad hoc bizottságoknak dönteni, ezt szakemberekre, művészekre kell bízni. Itt még kénytelen volt megalkudni. A kép éppen szabadtéri beállításra, merev, színpadias megjelenítése miatt marad el későbbi portréi mögött. Bodnár Éva, Tornyai monográfusa szerint: „Az előtérben felmagasló feketeruhás parasztember alakja a festmény többi részletéhez viszonyítva arányaiban elrajzolt, térben való elhelyezése nem sikerült eléggé”. (A monográfus a festő kiváló karakterizáló készségét jelöli meg a mű fő erényének.)⁷

Nagy András János portréja 1894. december közepén érkezett Vásárhelyre, az egyházközség az Újtemplom 1885-ben épült parókiáján helyezte el. A Csontváry Kosztká Tivadar képméreteihez hasonlítható óriásportré 117 éve ugyanazon a helyen függ, ahová érkezésekor elhelyezték. Helye, minden jó szándék ellenére, nem megfelelő. A nagyjából északnyugati tájolású, keskeny teremben nincs tere, rossz a megvilágítása. A kép kerete – valószínűleg a fal nedvessége miatt – kissé penészes, a vászon megereszkedett, gyűrődött. Kiállítva soha nem volt, a város közvéleménye, ha tudott is róla, elfelejtette.

Véleményünk szerint mindenkinek, elsősorban a képnek, Tornyai e korai, reprezentatív festményének az volna a legjobb, ha gondos ápolás után végre tudna róla és láthatná a város közönsége.

Kőszegfalvi Ferenc

Kisari Balla György 80 éves

Idén ünnepli 80. születésnapját dr. Kisari Balla György kartográfus, aki leletmentő, forrásfeltáró és térképtörténeti kutatómunkájával jelentősen hozzájárult a XX–XXI. századi magyar kartográfia fejlődéséhez. Kisari Balla György a Szatmár megyei Kisar községben született 1932. július 1-én. Első generációs értelmiségi családból származik, de ősei között református lelkészek is voltak.

Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen végzett földrajz-földtan, illetve történelem szakon. Tanára volt többek között Bulla Béla, Mendöl Tibor, Láng Sándor, Szádeczky-Kardoss Elemér. Tudományos pályafutásának gyakorló-terepe volt az 1955-ben alakuló Tudományos Diákkör, amelynek munkájában tevékenyen részt vett, utóbb a diákkör földrajz szakos hallgatóinak titkára lett. Tanulmányai alatt szerzett ismereteit későbbi munkahelyein – így a Kartográfiai Vállalatnál, a Hadtudományi Térképtárban, illetve a tanári pályán – kamatoztatta: kezdetektől (1958) részt vett a Világatlasz lapjainak tervezésében, az iskolai történelmi térképek szerkesztésében, ezzel hozzájárulva a földrajz- és történelemoktatás hatékonyságának növeléséhez. Későbbi feladatai közé tartozott Európa autóatlaszána tervezése, illetve a Hadtudományi Térképtárban a több ezer régi térkép katalógizálásának az irányítása. A Térképtárban végzett munkája kapcsán találkozott a Karlsruhe-ban őrzött törökországi magyar térképanyag leírásával, és határozta el már akkor ennek az anyagnak a felkutatását.

Első publikációja az 1960-ban első kiadását megért Világatlaszról a Geodézia és Kartográfia című folyóiratban jelent meg. Doktori dolgozatának témája Magyarország történelmének térképi ábrázolása volt. Feltárta néhány kiemelkedő térképpalkotó (elsősorban a Kogutowicz-család) életművét.

A kor feszült politikai helyzete a kutatók munkáját nagyban megnehezítette. Kisari Balla Györgynek is csak a vasfüggöny lazulása után, a hatvanas években adódott először lehetősége az ország határain kívülre utaznia. Az enyhülő légkört kihasználva rendszeresen nagyobb utazást tett előbb csak Kelet-Európa országaiba, később a nyugati államokba, sőt a tengeren túlra is. Útjai során egyre nagyobb hangsúlyt kapott a földrajzi valóság, a társadalmi és gazdasági helyzet megismerésén túl az aktív kutatómunka. Külföldön folytatott kutatásai során értékes, hazai vonatkozású térképeket talált Bécsben,

⁷ Bodnár i. m. 58.

Karlsruhéban, Stuttgartban, Bolognában, de foglalkozott a stockholmi levéltárban fellelhető haditérképek azonosításával is. A feltárt anyagról könyveket, cikkeket jelentetett meg. 1999-ben jelent meg az *Egy kartográfus barangolásai* című válogatás addigi írásaiból.

Még a Hadtörténelmi Intézet Térképtárában végzett munkája során (1967–1969) a térképtörténeti szakirodalom tanulmányozása közben figyelt fel a Stockholmban őrzött térképek létezésére. A levéltárral felvéve a kapcsolatot, postán megkapta a mappák térképes lyukkártyáit, melyek azonosítását tizenhárom kivételével sikerült megoldania. Eredményét 1997-ben publikálta a *Törökkori várrajzok Stockholmban* című könyvében.

Kisari Balla György legtöbbit Karlsruhéban kutatott. Még 1967-ben, a Hadtörténelmi Intézet Térképtárában ismerkedett meg ennek a jelentős térképanyagnak az irodalmával. A Tartományi Főlevéltárban (Generalarchiv) őrzik a Kárpát-medence törökkori hadieseményeit, várait ábrázoló rajzokat, melyek készítője Badeni Lajos őrgrof volt. A Karlsruhéban őrzött anyagot először Teleki Pál geográfus, majd Glaser Lajos kutatta, az ő munkájukat folytatta Kisari Balla György. Kutatásainak összefoglalása a *Karlsruhei térképek a török háborúk korából* (2000) című kötet, mely több száz magyar vonatkozású térkép leírását tartalmazza. 2002-ben Baden-Württemberg német szövetségi tartomány megalakulásának 50. évfordulójára rendezett ünnepségeken meghívott előadóként mutatta be a karlsruhei magyar térképeket.

A karlsruhei kutatása során találkozott Marsigli nevével, aki a török időkben több száz térképet készített Magyarországról. A *Marsigli tábornok térképei* című könyve (2005) ezeket a bolognai egyetem könyvtárában fellelt, Magyarországot ábrázoló térképeket veszi számba. A Württembergi Tartományi Könyvtárban folytatott kutatásainak eredményeit összefoglaló kötet, a *Száz várrajz Württembergben* 1998-ban jelent meg. 2010-ben adták ki *Térképincsek Stuttgartban* címmel a szintén ebben a könyvtárban őrzött Nicolai-gyűjtemény magyar vonatkozású térképmásolatait számba vevő könyvét. Ferdinand Friedrich Nicolai-gyűjteménye mintegy 22 000 rajzot tartalmaz, melyet 155 kötetbe ragasztottak be. Ezeknek a kötetek mintegy negyedét nézte már át. Az említett könyvek értékét növeli, hogy kétnyelvű kiadásként jelentek meg.

Kívánjuk, hogy Kisari Balla György kutatómunkáját továbbra is töretlenül folytassa, és reméljük, hogy példája nyomán mások is kedvet kapnak a könyvtárak, levéltárak mélyén meglapuló hazai vonatkozású térképek felkutatásához.

Kozma Katalin

Boldizsár Zeyk Imre, a Magyar Kultúra Lovagja

Felemelően szép, emelkedettségében az eseményhez méltó és rangos ünnepnek lehetnek részesei mindazok, akik a Magyar Kultúra Napján, 2012. január 22-én részt vettek „A Falvak Kultúrájáért Alapítvány” gálaünnepségén, a Corinthia Grand Hotel Royal dísztermében (Budapest, VII. Erzsébet krt. 43-49.), ahol 34 főnek, határainkon belül és kívül élők részére odaitélték és kiosztották a Magyar Kultúra Lovagja c. kitüntetést.

A Baranya Honismereti Egyesület kezdeményezéséhez a Honismereti Szövetség, a tordaszentlászlói Szöke Zoltán nyugalmazott református lelkipásztor és Guttmann Mihály kolozsvári nyugalmazott tanár-karmester csatlakozott ajánlásával, hogy Boldizsár Zeyk Imre, tordaszentlászlói nyugalmazott iskolaigazgató, történelemtanár, helytörténész ott lehessen a kitüntetettek sorában. Hála Istennek, a kitüntetésre Előterjesztett egészségi állapota és az időjárás, valamint az útviszonyok lehetővé tették, hogy a díjosztó gálán Boldizsár Zeyk Imre megjelenhessen és „áteshessen” a lovaggá ütési ceremónián, nyakába akaszthassák a lovagi láncot a látványos kivitelű medállal, és kezébe adhassák a „lovagi tetteiért” adott igazolást. A felejthetetlen ünnepre elkísérte unokája, Boldizsár Zeyk Zsuzsanna etnográfus és unokaveje Zágonyi Bálint is.

De, ki is Boldizsár Zeyk Imre? Guttmann Mihály így válaszol: „...*ma nyugalmazott iskolaigazgató, tanár, aki élete során a magyar anyanyelvi oktatásért küzdött, meggyőzve szülőket, hogy gyermekeiket magyar anyanyelvi iskolába írassák! A jelenben múltat kutató és a jövőbe álmódó, magyar anyanyelvünkért, zenei anyanyelvünkért, hagyományaink megőrzéséért küzdő lélek. [...] a Vitézi Rend tagja,*

megválasztása kulturális munkájában elért eredményeinek volt köszönhető.” A Honismereti Szövetség ajánlásában olvashatjuk: „Több évtizede részt vesz a határon túli és a hazai honismereti mozgalomban. Tevékenységéért Szövetségünkől 2009-ben megkapta a Honismereti Munkáért Emlékérmét. Erdélyben főként a kalotaszegi régióban fejtette és fejtí ki erőfeszítését a magyarság megmaradásáért.” Szöke Zoltán ajánló levelében kiemeli, hogy „számos írása, cikke, tanulmánya igazolja azt az elkötelezettséget, mellyel magyarságáért, népe felemelkedéséért, mint igaz ügyért életét és munkásságát odaszentelte. Szívén hordja e tájegység magyarságának sorsát, életét, megmaradásának kibontakozó lehetőségeit. Sajtóközleményei, tanulmányai, tudósításai, népismereti dolgozatai, helyi- és művelődéstörténet írásai gazdagon illusztrálják tudását, lokálpatriotizmusát, népéhez való hűségét és szeretetét.”

Életútja és tevékenysége bemutatására álljon itt az alábbi összefoglalás. 1930. december 14-én született Erdélyben, a Kalotaszeg peremén lévő Tordaszentlászlón, az egykori Torda-Aranyos megyében. Tanulmányait a hetedik osztályig szülőfalujában végezte, majd 1945-ben, – amikor mindenük, még a házuk is odaveszett, – magántanulóként vizsgázott Kolozsvárott az egyetem Farkas utcai gyakorló gimnáziumában, utóbb pedig az Unitárius Kollégiumban, ahol érettségét is tett. Ezidőtájt tehát dolgozott, hogy tanulhasson. 1951-ben a Bolyai Tudományegyetemen természetrajz-földrajz szakos hallgatója lett. E szakokból szerzett egyetemi oklevelet, később magyar nyelv és irodalomból is tanári oklevelet nyert. Tanárként a Mezőség közepén lévő Buzába, ezt követően egy másik mezőségi nagyközségbe, Kolozsra kapott kinevezést. Később ugyanitt igazgató, majd a román tannyelvű iskolával történt összevonás után aligazgatóként dolgozott. 1961-ben került vissza szülőfalujába, kibocsátó iskolájába.

Mint magyartanárr és iskolaigazgató, újraalapította az iskolai és falusi könyvtárat Tordaszentlászlón, Magyarfenesen és Magyarlétán, valamint a hozzájuk tartozó öt román községben. Korszerűsítette az iskola és óvoda tanszerállományát. Megfelelő szakembereket keresett a fa- és linómetszés oktatására, valamint a fúvós hangszereken zene, kóruséneklés, kalotaszegi varrottások készítésének tanítására. Így jött létre az egyedi, nagy értékű varrottas és szöttes alapú tablógyűjtemény. Tanítványainak bevonásával a kalotaszegi falvak szellemi és tárgyi néprajzának gyűjtését, az anyag rögzítését, tárolását és feldolgozását, valamint bemutatását vezeti és irányítja. A gyűjteményt 1967-től a Falumúzeum, 1995-től a Tordaszentlászlói Kalotaszegi Tájékozató néven őrzi, mutatja be és fejleszt. Az igazi nagy eredmény, hogy diákjai magyarságukat megtartották a legelisebb főiskolákon és egyetemeken is.

Írásainak száma jóval meghaladja a százat. Munkái, dolgozatai a Művelődés, A Hét, a Korunk, a Falvak Dolgozó Népe, az Utunk, az Új Élet, a Kalotaszeg új sorozata, a Tanügyi Újság, a Partium, a Szabadság, a Krónika, a Kalotaszeg és környéke című kiadványokban és folyóiratokban, Magyarországon pedig a Honismeret, az Erdélyi Magyarság, Magyarságkutatás, a Téka-táncházai Tájékozató című folyóiratokban, ill. Kolozsváron a Népismereti dolgozatokban, Temesváron pedig a Magyar Évkönyvben jelentek meg. Kutatásainak eredménye nagyobb része kéziratban, a családi archívumban kiadásra vár.

Neves történészek biztatására, tanítványaival és az egyik kolozsvári gimnázium tanulóival 1977–1987 között ásatásokat folytattak több helyszínen, éveken keresztül. A régészeti leletek a Kolozsvári Történeti Múzeumban várnak feldolgozásra, de a naplőfeljegyzései bőséges anyagot szolgáltatnak a vidék magyar történelmének teljesebb megismeréséhez.

1963-ban támadt ötlete alapján megkereste a Kolozsvári Állami Magyar Színházat és az Operát, és felajánlotta 400 személyes művelődési házukat a színházi főpróbák céljára. Azóta a városi bemutatás előtt Szentlászlón, a helyi és a környék lakosai előtt játsszák el a prózai és opera darabokat. Ahogy mondta „Ennek eredményeként válhattunk a színházkedvelő közönség nevelésének műhelyévé, iskolájá-

vá". A Kalotaszeg c. lap új sorozatának alapító munkatársa. Felkérésre elvállalta a lapalapítás, bejegyzés, az írásszerkesztés és terjesztés rövid és hosszú távú anyagi és erkölcsi biztosítását. A lap az egyetemes magyar kultúrát szolgálva vállalja mindazoknak a közlését, pótlását, amelyek a diktatúrák idején kimaradtak a magyarság tudatából, nemzeti kultúránkból.

A Szent László-napi kórustalálkozó, az évenként ismétlődő nagy esemény elindítója, most pedig fő szervezője és segítőivel együtt lebonyolítója, amit már 21. alkalommal, egyre növekvő érdeklődés mellett rendeznek meg. Mindez olyan alkalom és lehetőség, ahol a Kárpát-medence magyar kórusai, zarándokai, Szent László tisztelői ezen a történelmi és nemzeti kegyeleti helyen találkozhatnak, lelki és szellemi feltöltődésben részesülhetnek. Szívügyének tartotta az 1888-ban megalakult *Tordaszentlászlói Ifjúsági Daloskör* újraélesztését. Felkérésére vállalta el Guttman Mihály karmester 25 évvel ezelőtt, az akkor alakult női énekkar vezetését, tanítását, és ahogyan a karmester szavakba öntötte gondolatait, „a női énekkarnak köszönhetően szobrot állított a zenében Bartók Bélának, Kodály Zoltánnak és Bárdos Lajosnak, valamint az erdélyi magyar zeneszerzőknek Tordaszentlászlón.”

Közösségük kultúrszintjének emelése érdekében kezdeményező szerepe volt a *Tordaszentlászlói Galéria* létrehozásában, ahol lehetőségek adódtak az 1970-es, 80-as években olyan művészek munkáinak bemutatására, akiket nem engedtek kiállítani a kolozsvári tárlatokon, vagy más exponált helyeken.

A helyi RMDSZ elnöke és a Kolozs megyei választmány tagja. Ezen tisztségeiből adódó lehetőségeit felhasználva elősegítette, hogy településén vezetékves ivóvíz, gázhálózat létesült. Megszervezője volt községében az alulról építkező kulturális autonómiának, melynek keretében kialakították az önálló magyar iskolahálózatukat. Megyei vonatkozásban kezdeményezésére magyar szakfelügyelőt neveztek ki a Kolozs megyei Tanfelügyelőségre, magyar könyvtárosokat a Kolozsvári Egyetemi Könyvtárba, és kalotaszegi magyar ember került az Erdélyi Magyar Múzeumba. Indítványára szervezés alatt áll a Kolozsvári Rádió magyar gyermekkórusa is.

Elindítója, kidolgozója volt településén a faluturizmus megszervezésének. Felismerte, hogy Szentlászló olyan kedvező földrajzi ponton fekszik, ahonnan Erdély számos pontja csillagtúrával elérhető. Ezideig, munkálkodásának eredményeként, ezek látogatták meg a határokon túlról a varázslatosan szép Kalotaszeget, ismerhették meg csodálatos értékeit, templomait, népviseletét, népdalaikat, néptáncukat. Ma már 34 falusi vendégfogadónak ad munkát ez a mozgalom. Nemes célkitűzése és munkálkodása körébe tartozik települése környékén a II. világháborúban elesett hősök sírjainak kutatása és a sírok helyének megjelölése.

A Baranya Honismereti Egyesület, a Honismereti Szövetség és a kitüntetésre ajánló Guttman Mihály és Szőke Zoltán nevében ösztönöz örömmel, sok szeretettel gratulálunk és kiváló egészséget, tőretlen munkakedvet kívánva, hálásan köszönjük a magyar népünkért végzett önzetlen szolgálatát.

Simor Ferenc

„Emlékek nélkül nemzetnek híre csak árnyék”

Tízéves jubileumát ünnepelte egy budavári civil szervezet, a MEVE

A budai Várban immár tíz éve működik a Magyar Emlékekért a Világban Egyesület (MEVE). A tagság 1997 óta baráti körként, majd 2001 óta közhasznú egyesületi formában nagy ügyszeretettel végzi az Alapító Okiratában felvállalt munkáját. Programjairól folyóiratunk évek óta tudósít.

A szervezet 2011. december 14-én tartotta ünnepi jubileumi megemlékező estjét a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. (volt Magyar Kultúra Alapítvány) épülete Deák és Mátyás termében. Nem véletlenül választotta az Egyesület – éppen a legszebb ünnep előtt – a szokásos félévzáró karácsonyi programja időpontjára e napot, a felvállalt kutatási téma, a meghívott vendégek és a tagság – azaz az egymás – iránti szeretet jegyében.

A népes közönség előtt rendezett, de mégis családias hangulatú esten megjelentek az egyesület történetéhez és jelenéhez kapcsolódó személyiségek és szervezetek is. Így a párizsi magyar intézet egykori

művészeti igazgatója: Ablonczyné Szabó Magda, a Széchenyi Társaság képviseletében: Rubovszky András, a Rákóczi Szövetség és az Esterházy János Társaság részéről: Martényi Árpád, a Lakatos Demeter Csángómagyar Kulturális Egyesület részéről: Csoma Gergely képzőművész és Kóka Rozália előadóművész, az MKKA részéről mint annak elnöke: Gáspár János (egyesületi tag), a kiállításokat támogató Óbudai Egyetem képviseletében: dr. Horváth Sándor. Jelen volt a több előadást nagy sikerrel tartó építész, Csete György és művész felesége Csete Ildikó, s Bánffy Györgyné is, a közelmúltban elvesztett „György bátyánk” felesége, de jelen volt a Szent László Akadémia egykori igazgatója, irodalomtörténész Medvigy Endre is, s sorolhatnánk... Az esten olyan alapító és aktív tagok nevei hangzottak el, akik sokat tettek a szervezetért, de felvillantottuk a lélekben továbbélő példaképek, az elvesztett tagok, előadók – a Kossuth díjas művész Bánffy György, a magyar emlékhely-kutatásban példa és társ Juhász László, az ügyszeretben példakép Messik Lajosné és Póczy Klára jeles archeológus és elnökségi tag – arcát is.

Az est házigazdája szerepét, mint alapító-elnök töltöttem be, s néhány percben vázoltam a közösség történetét. Hiszen lehetetlen volt a rendezvényen felsorolni tíz év eseményeit, s a szomszédos Mátyás tereben elhelyezett kis kiállítás is magáért beszélt. Ezt követte egy világkörűli „villám utazás”, kedvelt, sikeres témáink és korábbi meghívásaink nyomában: Új-Zélandtól Marlowig, Itáliától a „csattanógig”, azaz a legszebb hazai emlékhelyekig, Csángóföldig. Ezen az estén az „utasokat” Batár Botond, Chikány Gábor, Deák Piroska, Horváth Sándor, Kiss Ottó, Csoma Gergely és a magam előadása kísérte, csángó-énekes leánykák közreműködésével.

A közösség rendkívül mozgalmas évtizede az eredményekben tükröződik. Az elmúlt évtizedben (ha csak az épületben megtartottakat számoljuk) 260-nál több vetítettképes előadás alkalmával, csaknem száz publikáció megjelenésével, 21 tárlat bemutatásával (máig 170 hazai és külföldi meghívónál), 5 könyv kiadásával, 14 amatőr kisfilm elkészítésével, 4 emléktábla (erdélyi, ausztriai, isztanbuli, londoni) állításával, három magyar évadban (franciaországi, itáliai, angliai) aktív részvétellel – azaz a jelzett országok magyar emlékeinek bemutatásával –, szolgáltatta a tagság a magyar emlékhely-kutatás és a magyar művelődéstörténeti-ismeretterjesztés ügyét.

De hogyan is indult el – lelkes, ügyszerető tagjaival – e szervezet?

A 18 taggal létesült közösség hivatalos megalakulása egy vendégkönyvi bejegyzés buzdító sorainak, valamint természetes belátásomnak volt köszönhető. Sütő András 1999-ben a Párizs Magyar Intézetben tett látogatása idején – Fejtő Ferenc társaságában lezajlott sikeres estjével párhuzamosan – az egyik kiállításom szerepelt az Intézetben („Reformkori utazóink és 48-as emigrációnk emlékei Franciaországban” címmel). A nevezetes est alkalmával az író nagy érdeklődéssel tekintette meg e tablót, s 1999. október 19-én a következő sorokat jegyezte az emlékkönyvbe: „*Messik Miklósnak gratulálok s ajánlom: kezdeményezze a globális méretű magyar számbavételt úgy, ahogyan ezt mostani kiállításával elkezdte.*”

Ezt követően, mint az akkori kiállítás szerzője, kötelességemnek tartottam – amint a még Baráti Körként induló tagság is – e felhívás megvalósítását. E sorok buzdító „etalonként” szolgáltak számomra, számunkra. Hiszen a szívesen vállalt közösségi munka, de az ésszerűség is azt diktálta, hogy ne csak egyénileg, hanem „csapatban” is folytatódjék a magyar emlékhely-kutatás kimeríthetetlenül izgalmas és szép feladata.

A kis közösség alapelve azóta is egyértelmű. A 2001-ben még a Magyarok Háza Szent László termében megfogalmazott 16 oldalas Alapító Okirat is így kezdődik: „...*a magyar emlék-kutatás az egyetemes emberi kultúra számunkra kiemelkedően fontos, természetszerűen különleges része*”. A megfogalmazás egyértelmű, mivel e feladat teljesítése szívükből fakad, másrészt mert praktikus és támadhatatlan egy tisztességes világban, a teljes nemzeti szuverenitás, a nemzeti-, a történelmi és a családi emlékek hagyománytisztelőnek értékrendjét valló polgárok előtt.

Ezt a közhasznú szervezetet kizárólag az elvállalt ügy megvalósítása érdekli, tehát bármely jó-szándékú hazai és külföldi polgár szívesen látott vendég, s tag lehet a közösségben. Az Alapító okirat szellemében folytatjuk munkánkat. Irodánk és rendszeres előadásaink helyszíne 2002 januárjától a Magyar Kultúra Alapítvány, az elmúlt év óta Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. kezelésében álló Szentháromság téri épület. A közhasznú egyesületi munkát (a magyar emlékhely-kutatási tevékenységet) *a magyar tudás, fantázia, alkotó életek és tehetségek emlékeinek a bemutatása, sajátos és egyedi magyar hagyományok megőrzése, tisztelése és ápolása* vezérli. Ennek részleteit színes meghívók formájában, a 10 év alatt keletkezett 15 vaskos lefűzött kötetnek megfelelő dossziében tekinthetik meg az érdeklődők az egyesület irodájában, mintegy félezer hazai és külföldi programlapon. Ahogyan azt december 14-én a hagyományos karácsonyi rendezvényhez kapcsolt 10. évfordulás emlékest keretében a Deák terem

melletti Mátyás teremben elhelyezett kis „egyesület-történeti-kiállítás” megtekinthette a népes vendégsereg.

A világban szétszóródott magyar emlékhelyek bemutatásával, nemzetünk jeles fiai hazai, Kárpát-medencén belüli, valamint Európában és a tágabb világban hagyott nagyszerű örökségét, ápolandó hagyományait, s jövőbe mutató eredményeit szeretnék a közönség elé tárni.

Az éppen aktuális évfordulók mellett az előadások többsége eddig is erről szólt: a székelységről, a jeles palócokról, gömöriekről, jászokról, az enyedi kollégistákról, Házsongárdról, de sorozat indult a magyar kálváriákról, a világ székely-kapuiról, s volt már gyönyörű csángó estünk is. Ezen előadás-sorozatokot hosszú távon is folytatni szándékozunk. Folytatjuk a *Magyar alkotók a képzőművészetben*, a *Magyar irodalmi emlékhelyek*, a *Híres magyar kollégiumok jeles deákjai*, a *Határon-túli magyar szervezetek a magyar-magyar kapcsolatépítésben* című sorozatainkat is. *Műszaki sikereink...* sorozatunk is komoly érdeklődésre tart számot. Első ilyen előadásunk a magyar folyam- és tengerhajózás nagyjairól szólt. Közöttük – tengerészeink között – óriási egyéniségek voltak. Az utolsó tengerészkapitány, dr. Juba Ferenc 91 évesen tartott nálunk előadást, halála előtt! Ő alapította a komáromi Magyar Tengerészeti Múzeumot. Illik reá emlékeznünk. Már korábban is volt igény erre az egyébként ritkán a programba kerülő sorozatra. Hiszen a londoni Science Múzeumban a Duna-hajózás külön tárolóban – Széchenyi nevével – szerepel, de magyarok mentették a Titanic utasait, magyarok terveztek kitűnő tengeraltárjárókat, az egyik legkorszerűbb tengeri kikötőt Fiumében, egy magyar ember tervezett kikötő-erődöt Canakkale-ben, elsőként egy magyar gróf jutott saját tervezésű gőzhajón Pest-Budáról Párizsba, s sorolhatnánk ilyen jellegű emlékeinket. Új sorozatot indítunk ez év májusában *A magyarság éltetője és ihletője: a Duna* címmel, amely kultúrtörténeti utazásként ismerteti térben és időben – Dévénytól a Vaskapuig – nemzeti és történeti emlékeinket, s a Dunához kapcsolódó magyar (esetenként külföldi) művészeti és műszaki alkotásokat, több vetített előadás és hangulatos irodalmi „séta” keretében. *Nemzetünk évezredes örökségei: a Hungarikumok* című sorozatunk a magyarság tehetségének, alkotó erejének legszébb példáit mutatja be. A huszárság történetének bemutatásánál emlékeztünk például *Nagy Kálmán* huszárcapitányra, nyugalmazott ezredesre, közelmúltban elhunyt (még 90 év felett is aktív!) előadónkra is.

Világkiállító magyarok címmel több estünkön – pl. az egyiken Makovecz Imre irodája meghívásával – országonként végigtekintettük világkiállítási sikereinket (és sikeres termékeinket) Bécsből Sevilláig, az elmaradt budapesti terveknek is külön előadást szentelve! Európában és a világban való megbecsülésünket szerintünk csak erősíti, ha egy-egy (magyarul megtanult, de külföldi) előadó néha felvillantja a közös kapcsolódás magyarországi emlékeit is.

Magyar építészeti, művészeti és élettörténeti emlékek bemutatása alkalmával (Mexikóvárosi Opera, Egyiptom magyar kutatói, Prága emlékei, a székelyföldi Czetz-tábornok argentin hadi-akadémiája stb.), neves kutatók mellett meghívtunk nagyköveteket, hogy ismerjék meg részleteiben, s terjesszék a világban értékeinket. A régi magyar – vendégszerető, gálás – hagyományok jegyében például felkérésre, képekkel egy tanulmányt készítettünk az Olasz Kultúrintézetnek. Az ő programfüzetük éveken át a *Séta Budapest olasz emlékeinél* című tanulmányunkkal kezdődött. Megjegyzem: mi is kaptunk Olaszországból képeket, adatokat magyar emlékekről, hiszen célszerű több országgal elektronikusan ápolni a kapcsolatokat, ugyanis ritkán utazhat – szűk anyagi korlátok miatt – egy-egy tag messzebbre. (Az utazás igen szerény körülmények között, csak egy-egy kiállítás meghívása esetén lehetséges, amely mindig „földi úton” történik, s ekkor tervszerűen, szinte kilométerenként történik a felvételek, az újabb anyagok „begyűjtése”.)

Eddigi előadásaink, publikációink alkalmával a magyar értékek kiemelt és abszolút hangsúlyozása mellett több gesztust is gyakoroltunk más kultúrák értékeinek kutatása iránt, de mindig a hazai eredmény és érték volt a lényeg! Előadásaink gyakran szerepeltek a magyar történelem – olyan kevésbé ismert – kiemelt alakjai, s eseményei, mint például a hat folyón keresztülhajózó, francia és török becsületrenddel kitüntetett Széchenyi Ödön és Julius Verne találkozási, a Rákóczi- és a Kossuth-emigráció kapcsolata a kor nagyjaival, híres székelyek utazásai Itáliában, Székelyföld olasz vasútépítő munkásai a monarchiában, vagy éppen más népek forradalmainak magyar hősei (jócskán sorolhatnánk az itáliai légiós Türr Istvántól a belga barikádokon harcoló Szerelmey Miklósig), a magyar forradalmak lengyel, olasz, francia hősei (sorolhatnánk a 48-as Miczislav Woronieczky-tól Alessandro Monti-ig, vagy De Gerandó gróftól az 56-os Pedrazzini-ig).

A hollandiai, csehországi, britanniai, ausztráliai, új-zélandi, távol-keleti, s más magyar emlékek tömegének ismertetése mellett már a világűrben is „járt” közönségünk, egy neves csillagász: *Bartha Lajos* segítségével. Jeles magyar nevek tucatjaival dicsekedhet a csillagászat. Ekkor egy-egy „névadó” magyar életét, találmányait, s a róluk elnevezett vulkán, vagy terület képét (holdképét) mutattuk be.

Az elmúlt tíz év alatt – áldozatos munkával megvalósított – vetített előadás-sorozataink a magyar művelődéstörténet szinte minden területére kiterjedtek. Ugyanakkor hangsúlyozzuk, hogy még rengeteg a tennivalónk! Sok hazai, s határon-túli emlékmű, sír, évforduló, hagyomány, emlék rendszerezése, ápolása és bemutatása vár – több emberöltős feladatként – a szervezet fiatalabb tagjaira!

Eddig 14 sorozat indult és folytatódik a jövőben. Örömmel vállalja feladatait tagságunk, amíg ereje engedi, s mindig jobb szinten, különösen, ha még pályázati támogatási lehetőséghez is jut. Csodálatos élményekről szólnak a vendégkönyvi sorok, immár több százra tehető bejegyzéssel, (neves kutatók gondolataival), aláírásokkal, itthoni és határon-túli meghívásokkal. Számos értékes vendégkönyvi „relikviát”, illetve a program-meghívók archivált rendszerét őrzi az egyesületi iroda. A nemzeti értékek méltó megőrzése és ismerete mindenki előtt nyilvánvaló, hiszen a jövő építéséhez mindig új erőt, megerősítő alapokat ad. Ahogyan Széchenyi István, „a nemzet napszámosa” mondotta: „*Nem lehet tisztességes emlékezés nélkül nemzetet építeni!*”.

Közösségünk szeretné, ha valósággá válna a legnagyobb magyarról szóló Arany idézet: vagyis ne valamiféle tűnő ábrándozással, hanem jövőt építő „...reménnyé válják az emlékezet”.

Messik Miklós

In memoriam

Molnár József (1932–2011)

Életének 79. évében 2011. október 3-án elhunyt Molnár József nyugalmazott középiskolai tanár, helytörténész. Halálával nagy veszteség érte a helytörténetírást és a honismereti mozgalmat.

Gyöngyösön született 1932. március 24-én. Az elemi iskolát és a gimnáziumot szülővárosában végezte. Érettségi után az Eötvös Lóránd Tudományegyetemre iratkozott be földrajz-történelem szakra, ahol 1954-ben középiskolai tanári oklevelet szerzett. 1954–1957 között a bonyhádi gimnáziumban, majd egy évig a visontai általános iskolában tanított. Visontán szerette meg a néprajzot. Az akkoriban alakuló gyöngyösi múzeum számára számos tárgyat, használati eszközt, viseletet stb. gyűjtött tanítványaival. 1958-tól 1962-ig az atkári általános iskolában oktatott, ahol műkedvelő régésszé vált. Tanítványai segítségével a szántás, építkezés, árokásás során előkerült régiségeket összegyűjtötte. 1962-től 1993-ig, nyugdíjazásáig a gyöngyösi III. sz. Általános Iskolában oktatott. A gyöngyösi Mátra Múzeumnak 1958–1961 között külső munkatársa, 1965-től 1993-ig helytörténésze volt a tanítás mellett. Foglalkozott helytörténeti, munkásmozgalmi tárgyak gyűjtésével és feldolgozásával. Ezen kívül a numizmatikai gyűjteményt is gyarapította.

Tudományos munkássága során szülővárosa múltjával foglalkozott. Nevéhez számos helytörténeti kiadvány, tanulmány és cikk fűződik. Fontosabb témái a következők: Gyöngyös a Rákóczi-szabadságharc korában, a gyöngyösi munkásmozgalom története, a város településszerkezete, a helyi oktatás múltja, a közigazgatás története, valamint a település 1945-ös felszabadítása. A Gyöngyösi Műsor havi füzetei hosszú időn keresztül közölték érdekes, értékes írásait. Ezen kívül publikált a Berze Nagy János Gimnázium értesítőiben, a Heves megyei Propagandistában, a Mátrai tanulmányokban, valamint az AGRIA-ban, az egri Dobó István Vármúzeum évkönyvében. Írásai közül néhány: *A gyöngyösi Fő tér története, Emléktáblák és köztéri szobrok Gyöngyösön, A II. világháború gyöngyösi áldozatai, A gyöngyösi múzeum céhpecsétnyomói.*

Tagja volt a Magyar Földrajzi Társaságnak, a Magyar Történeti Társaságnak, valamint a Magyar Numizmatikai Társulatnak. A Magyar Éremgyűjtők Egyesülete 1973-ban alakult meg Gyöngyösön, melynek elnöke, majd 2008-tól tiszteletbeli elnöke volt. A megye művelődésügyéért emlékérmeket két alkalommal is megkapta 1975-ben és 1981-ben. Gyöngyös város díszpolgári címét, a Pro Civitate díjat, pedig 1995-ben vehette át több évtizedes oktató, kutató, tudományos és ismeretterjesztő munkájáért.

Molnár József nemcsak kiváló pedagógus, kutató, hanem nagyszerű ember is volt. Páratlan segítőkészség, mély humánus jellemezte. Kedves Jóska! Nyugodj békében!

Szecsó Károly

Beszámoló a Honismereti Szövetség 2011. évi közhasznú tevékenységéről

Honismereti Szövetségünk 2011-ben – több évtizedes mozgalmi múltja és szövetséggé alakulása után – működésének huszonegyedik évébe lépett. Munkánkat a sok éves tapasztalat alapján, valamint az Alapszabályban megfogalmazott céloknak és feladatoknak megfelelően végeztük az alábbiak szerint.

Szervezeti életünk

A *Küldöttgyűlés* az előzetes terveknek megfelelően egy alkalommal, február 24-én ülésezett, amikor a küldöttek megvitatták és elfogadták a 2010. évről szóló közhasznú beszámolót és pénzügyi elszámolást, a Felügyelő Bizottság jelentését, illetve ajánlásaikkal kiegészítve a 2011. évre szóló feladat- és költségtervet.

Az *Elnökség* az Alapszabálynak megfelelően négy alkalommal ülésezett (március 4.; április 28.; szeptember 15.; december 8.) az elnöki meghívóban megjelölt napirendi pontok szerint. Az üléseken megbeszéltük az országos és helyi szinten elvégzendő aktuális tennivalókat, előkészítettük, szakmai javaslatokkal segítettük a rendezvényeket. Áttekintettük a két ülés között az országos és a megyei szinten végzett munkát, az Elnökség tagjai tájékoztatást adtak a megyéjükben történt eseményekről, rendezvényekről. Az elnökségi ülésekről emlékeztető készült, amelyet az Elnökség tagjai megkaptak.

A *Felügyelő Bizottság* február 10-i ülésén áttekintette a 2010. évi szervezeti élet, továbbképzések, rendezvények és a pénzgazdálkodás dokumentumait, amelyekről tájékoztatták a Küldöttgyűlést. A Bizottság tagjai rendszeres résztvevői voltak az elnökségi üléseknek és az országos rendezvényeknek, így megfogalmazott észrevételeik tapasztalataikon is alapultak.

A *Honismeret* folyóirat *Szerkesztő Bizottsága* hat alkalommal ült össze a soron következő szám anyagának összeállítására. Megvitattuk a közlésre szánt írásokat, a Honismereti Akadémia helyszínét (Pest megye, Nagykőrös) bemutató hármas számot, az Évfordulónaptár alapján megterveztük a jeles évfordulóira emlékező írásokat. Megszerkesztettük az akadémián elhangzott előadások közlésre szánt anyagát, közzétettük szervezeti életünk híreit. Október 12-én a Pest Megyei Egyesület és Kosd község polgármesterének meghívására kihelyezett ülést tartottunk, melynek keretében megkoszorúztuk a nagy bányászszerelesség emlékére állított emlékművet, tanácskoztunk a honismeret iskolai oktatásának módszereiről.

Az Elnökség által megválasztott *szakmai ad hoc bizottságok* közreműködtek a rendezvények programjainak összeállításában, a témakörök kijelölésében, az előadók kiválasztásában, felkérésében (főképpen a Honismereti Akadémia és az Ifjúsági Honismereti Akadémia szervezése során).

Magyei tagszervezeteink alapszabályuknak megfelelően hívták össze közgyűléseiket, elnökségi üléseiket, vállalkoztak az országos, illetve a regionális rendezvények közös szervezésére.

A határon túli szervezeteink sora újabb taggal bővült – az Elnökség megszavazta a felvidéki *LIMES-ANAVUM Regionális Honismereti Társulás* (Párkány) társszervezetté való felvételét, amelynek már két konferenciáján vett részt elnökségünk vezetősége.

Szervezeti életünk működtetéséhez, a könyvelői munka megbízási díjához a *Nemzeti Civil Alaptól* nyert működési pályázati támogatásból használtunk fel részösszeget.

Szervezeti életünket, működésünket jelentős mértékben támogatta szolgáltatásaival a *Magyar Nemzeti Múzeum*.

Országos rendezvényeink

A feladattervnek megfelelően egyrészt tagjaink továbbképzését, másrészt a jeles évfordulókra való emlékeztést szolgálták országos rendezvényeink.

A *Honismeret Napját* a Pest Megyei Honismereti Egyesülettel és a Budapesti Honismereti Társasággal közösen szerveztük a Magyar Nemzeti Múzeumban – összevonva a Felolvasó Nappal, ahol helyörténeti kutatók mutattak be részleteket kutatási eredményeikből.

A XXXIX. Országos Honismereti Akadémiára július 3–8-a között került sor az Érdy János Pest Megyei Honismereti Egyesülettel közös szervezésben 154 hazai és határon túli résztvevővel (tag és társszervezetek küldöttei, tagjai), de az előadások nyitottak voltak a helyi érdeklődők számára is. A választott témában (Népzene – néptánc – hagyomány – honismeret) nagyszerű előadások hangzottak el a kérdéskör legnevesebb kutatóinak, képviselőinek tolmácsolásában. Az elhangzottakat szekcióüléseken vitatták meg, és egészítették ki helyi adatokkal, tapasztalatokkal. A résztvevők a tartalmas szakmai program keretében – egész napos tanulmányúton – megismerkedhettek a megye tárgyi és szellemi kulturális értékeivel, helyörténeti nevezetességeivel, helyi hagyományörző közösségekkel. Mindhárom

útvonalon találkoztak olyan polgármesterrel, aki fontosnak tekinti települése múltjának felkutatását, hagyományainak megismerését és ápolását. A program megvalósításában nagy segítséget jelentett a közgyűjtemények, közművelődési intézmények munkatársainak közreműködése előadóként, szervezőként, valamint a tanulmányutak vezetőjeként is. Az Akadémia megrendezéséhez a *Nemzeti Kulturális Alap Közművelődési Szakmai Kollégiumától* és *Nagykőrös Város Önkormányzatától* kaptunk jelentős anyagi támogatást.

A Határmenti és Határokon Átívelő Kapcsolatok Országos Konferenciájára nem nyertünk pályázati támogatást, ezért pénz hiányában – önerőből – nem tudtuk megrendezni.

Ugyanez a sors várt a Tatára tervezett IX. Országos Iskola és Honismeret Konferenciára is, amelyet szervezési problémák miatt elhalasztottunk.

Ifjúsági rendezvényünk

a *XVI. Országos Ifjúsági Honismereti Akadémia* volt, amelyet a Tolna Megyei Egyed Antal Honismereti Egyesülettel közösen szerveztünk Szekszárdon, november 2–5-e között, 72 fő részvételével (ebből 55 volt a hazai és határon túli diák). Az előző évi javaslat alapján a diákok a kastélyok, kúriák történetével, jelenkori helyzetével foglalkoztak. A felnőtt előadók – dr. Csorba László, dr. Gaál Zsuzsanna és Debreczeni-Droppán Béla átfogó elemzést adott a témakörben. Ezt követően 34 diák korreferáló mutatta be lakóhelyére, vagy megyéjére vonatkozó kutatási eredményeit 15–20 perces korreferátum keretében, vetítéssel illusztrálva. A fél napos tanulmányút során Lengyelen az Apponyi kastélyt mutatta be Bakonyiné Radványi Erika és dr. Tóth György, Bonyhádon pedig dr. Szóts Zoltán kalauzolta a résztvevőket a Perczel kúriában, ismertette annak történetét. A nagyszerű program megvalósítása a *Nemzeti Kulturális Alap Közművelődési Szakmai Kollégiuma*, a *Nemzeti Erőforrás Minisztériuma Közkinés Programja*, valamint a *NEFMI Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézetének* támogatásával vált lehetővé.

Honismeret

Szövetségünk folyóirata a csökkentett pályázati támogatás ellenére is hat alkalommal jelent meg, de számonként 900 példányban, 5 ill. 6 iv terjedelemben. Az előfizetők száma 540-re csökkent, az eladott példányok száma számonként 20–30 db. volt (egy-két számból nagyobb mennyiséget is megvettek). A rendezvények résztvevőinek a részvételi hozzájárulás részeként adtunk egy-egy példányt (összesen 200 pl.). A folyóirat a *Nemzeti Kulturális Alap Ismeretterjesztés és Környezetkultúra Kollégiumának* jelentős támogatása nélkül nem jelenhetett volna meg. A 3–4-es szám 6 iv terjedelemben való megjelenéséhez hozzájárult a *Nemzeti Civil Alapprogram Wekerle Sándor Alapkezelőjének* jelentős támogatása is.

Honlapunk

A Honismereti Szövetség honlapja rendszeres frissítéssel működik, programterveinket, meghívóinkat, szervezeti életünk híreit, a rendezvényekről készült részletes beszámolókat, a Honismeret folyóirat aktuális számának tartalomjegyzékét mindenki által elérhetővé tettük. A folyóirat számainak teljes terjedelmét csak a korábbi számok esetében helyezük el a honlapon, amelynek működtetéséhez a *Nemzeti Civil Alaptól* nyert támogatás részösszegét használtuk fel.

A *Nemzeti Kulturális Alap Igazgatósága* a 2011. évben két alkalommal végzett ellenőrzést a pályázati támogatások felhasználásáról. Május 31-én a 2009. évi Honismereti Akadémia tervezett programjának NKA által támogatott megvalósítását és pénzgazdálkodását, október 17-én pedig a Honismeret folyóirat 2009. évi hat számára adott támogatás felhasználását, a lap tényleges megjelenését vizsgálták kuratóriumi tagok és pénzügyi szakemberek. Mindkét vizsgálat esetében megállapították a helyes pénzfelhasználás és könyvelés tényét, a tartalmi munka eredményességét. Hibát nem észleltek, javaslatként hangzott el, hogy a folyóiratban több módszertani jellegű írás segíthetné az olvasókat.

Megyei egyesületeink

2011-ben is sokrétű, tartalmas munkát végeztek. Az Elnökséggel közösen szervezett rendezvényeken túl helyi konferenciákat, egyre több helyen *A Honismereti Napját*, évfordulós megemlékezéseket szerveztek, több helyen a határon túli kapcsolatok ápolására is felhasználva a programot. Az egyesületek tagjainak összetartását szolgálták a tanulmányutak, kirándulások. Néhány megyében hagyománya van a megyei honismereti vetélkedőnek általános és középiskolás diákok részvételével. A tábortokat nem tudtuk ugyan támogatni, de a megyei egyesületek segítettek a szervezésben.

Az országos és megyei, helyi rendezvényeken sok száz diákkal és felnőttel kerültünk alkalmi – néha rendszeressé váló – kapcsolatba. Munkáját mindenki térítés nélkül, a mozgalom iránti elkötelezettséggel végezte. Eredményeink közösek, a munkában való részvételért mindenkinek köszönetet mondunk!

Budapest, 2012. február 22.

Bartha Éva titkár

1	9	6	2	4	9	4	7	9	4	9	9	5	2	9	0	1
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Statistikai számjel vagy adószám

Az egyéb szervezet megnevezése: **Honismeret Szövetség**

Az egyéb szervezet címe: **1088 Budapest, Múzeum körút 14-16.**

**EGYSZERES KÖNYVVITELT VEZETŐ EGYÉB SZERVEZETEK
KÖZHASZNÚ EGYSZERŰSÍTETT BESZÁMOLÓJÁNAK EREDMÉNYLEVEZETÉSE**

2 0 1 1 ÉV

adatok ezer Ft-ban

a	A tétel megnevezése	Előző év	Előző év(ek) helyesbítései	Tárgyév
b	c	d	e	
1.	A. Összes közhasznú tevékenység bevétele (I.+II.)	12.991		10.391
2.	I. PÉNZÜGYILEG RENDEZETT BEVÉTELEK (1.+2.+3.+4.+5.+6.)	12.991		10.391
3.	1. Közhasznú célú működésre kapott támogatás	278		397
4.	a) alapítótól			
5.	b) központi költségvetéstől			129
6.	c) helyi önkormányzattól			
7.	d) társadalombiztosítótól			
8.	e) egyéb	278		268
9.	2. Továbbutalási céllal kapott	1.280		950
10.	3. Pályázati úton elnyert támogatás	7.077		4.795
11.	4. Közhasznú tevékenységből származó bevétel	4.320		4.175
12.	5. Tagdíjból származó bevétel			
13.	6. Egyéb bevétel	36		74
14.	II. PÉNZBEVÉTELT NEM JELENTŐ BEVÉTELEK			
15.	B. Vállalkozási tevékenység bevétele (1.+2.)			
16.	1. Pénzügyileg rendezett bevételek			
17.	2. Pénzbevételt nem jelentő bevételek			
18.	C. Tényleges pénzbevételek (A./I.+B./1.)	12.991		10.391
19.	D. Pénzbevételt nem jelentő bevételek (A./II.+B./2.)			
20.	E. Közhasznú tevékenység ráfordításai (1.+2.+3.+4.)	14.970		10.907
21.	1. Ráfordításként érvényesíthető kiadások	14.701		10.839
22.	Ebből: továbbutalt támogatás	1.280		950
23.	2. Ráfordítást jelentő eszközváltozások			
24.	3. Ráfordítást jelentő elszámolások	108		68
25.	4. Ráfordításként nem érvényesíthető kiadások	161		
26.	F. Vállalkozási tevékenység ráfordításai (1.+2.+3.+4.)			
27.	1. Ráfordításként érvényesíthető kiadások			
28.	2. Ráfordítást jelentő eszközváltozások			
29.	3. Ráfordítást jelentő elszámolások			
30.	4. Ráfordításként nem érvényesíthető kiadások			

1	9	6	2	4	9	4	7	9	4	9	9	5	2	9	0	1
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Statistikai számjel vagy adószám

Az egyéb szervezet megnevezése: **Honismereti Szövetség**

Az egyéb szervezet címe: **1088 Budapest, Múzeum körút 14-16.**

**EGYSZERES KÖNYVVITELT VEZETŐ EGYÉB SZERVEZETEK
KÖZHASZNÚ EGYSZERŰSÍTETT BESZÁMOLÓJÁNAK EREDMÉNYLEVEZETÉSE**

2 0 1 1 ÉV

adatok ezer Ft-ban

a	A tétel megnevezése b	Előző év c	Előző év(ek) helyesbítései d	Tárgyév e
31.	G. Tárgyévi pénzügyi eredmény (+ 1. + 2.)	- 1.871		- 448
32.	1. Közhasznú tevékenység tárgyévi pénzügyi eredménye (A./1.- E./1.- E./4.)	- 1.871		- 448
33.	2. Vállalkozási tevékenység tárgyévi pénzügyi eredménye (B./1.- F./1.- F./4.)			
34.	H. Nem pénzben realizált eredmény (+1.+2.)	- 108		- 68
35.	1. Közhasznú tevékenység nem pénzben realizált eredménye (A./II.- E./2.- E./3.)	- 108		- 68
36.	2. Vállalkozási tevékenység nem pénzben realizált eredménye (B./2.- F./2.- F./3.)			
37.	I. Adózás előtti eredmény ((B./1. - F./1.) + H./2.)			
38.	J. Fizetendő társasági adó			
39.	K. Tárgyévi eredmény	- 1.818		- 516
40.	1. Közhasznú tevékenység tárgyévi eredménye ((A./1. + A./II.) - (E./1. + E./2. + E./3.))	- 1.818		- 516
41.	2. Vállalkozási tevékenység tárgyévi eredménye (I. - J.)			
TÁJÉKOZTATÓ ADATOK				
42.	A. Pénzügyileg rendezett személyi jellegű ráfordítások			1.465
43.	1. Bérköltség			1.100
44.	ebből: - megbízási díjak			1.100
45.	- tiszteletdíjak			-
46.	2. Személyi jellegű egyéb kifizetések			93
47.	3. Bérjárulékok			272
48.	B. Pénzügyileg rendezett anyag jellegű ráfordítások			257
49.	C. Értékcsökkenési leírás			138
50.	D. Pénzügyileg rendezett egyéb jellegű ráfordítások			9.047
51.	E. A szervezet által nyújtott támogatások (pénzügyileg rendezett)			-
52.	Tárgyévben Apeh által kiutalt 1% összege			129

Keltezés: 2012. február 22.

Debreczeni-Droppán Béla sk.
a szervezet vezetője

1	9	6	2	4	9	4	7	9	4	9	9	5	2	9	0	1
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Statistikai számjel vagy adószám

Az egyéb szervezet megnevezése: **Honismereti Szövetség**

Az egyéb szervezet címe: **1088 Budapest, Múzeum körút 14-16.**

**EGYSZERES KÖNYVVITELT VEZETŐ EGYÉB SZERVEZETEK
KÖZHASZNÚ EGYSZERŰSÍTETT BESZÁMOLÓJÁNAK MÉRLEGE**

2 0 1 1 ÉV

adatok ezer Ft-ban

	A tétel megnevezése	Előző év	Előző év(ek) helyesbítései	Tárgyév
a	b	c	d	e
1.	A. Befektetett eszközök (2 - 4 sorok)	140		71
2.	I. IMMATERIÁLIS JAVAK			
3.	II. TÁRGYI ESZKÖZÖK	140		71
4.	III. BEFEKTETETT PÉNZÜGYI ESZKÖZÖK			
5.	B. Forgóeszközök (6 - 9 sorok)	148		49
6.	I. KÉSZLETEK			
7.	II. KÖVETELÉSEK	32		32
8.	III. ÉRTÉKPAPÍROK			
9.	IV. PÉNZESZKÖZÖK	116		17
10.	ESZKÖZÖK (AKTÍVÁK) ÖSSZESEN (1.+5. sor)	288		120
11.	C. Saját tőke (12-16 sorok)	- 817		- 1,334
12.	I. INDULÓ TŐKE / JEGYZETT TŐKE			
13.	II. TŐKEVÁLTOZÁS / EREDMÉNY	1.001		- 818
14.	III. LEKÖTÖTT TARTALÉK			
15.	IV. TÁRGYÉVI EREDMÉNY KÖZHASZNÚ TEVÉKENYSÉGBŐL	- 1.818		- 516
16.	V. TÁRGYÉVI EREDMÉNY VÁLLALKOZÁSI TEVÉKENYSÉGBŐL			
17.	D. Tartalék			
18.	E. Céltartalékok			
19.	F. Kötelezettségek (20-21 sorok)	1.105		1.454
20.	I. HOSSZÚ LEJÁRATÚ KÖTELEZETTSÉGEK	874		1.374
21	II. RÖVID LEJÁRATÚ KÖTELEZETTSÉGEK	231		80
1				
22.	FORRÁSOK (PASSZÍVÁK) ÖSSZESEN (11.+17.+18.+19. sor)	288		120

Keltezés: 2012. február 22.

Debreczeni-Droppán Béla sk.
a szervezet vezetője

T. 1715/B - AB Nyomtatvány